

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Валерія Григоровича Редька
«Теорія і практика конструювання змісту шкільних підручників з
іноземних мов», подану на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання

Зміст дисертації у вигляді монографії присвячено темі, зумовленій потребами у глибокому та різнобічному дослідженні різноманітних питань підручникотворення як дидактичної галузі та у зв'язку з оновленням цілей і змісту навчання та зміною стратегічних освітніх парадигм. Актуальність дослідження підтверджується необхідністю перегляду та удосконалення системи шкільних засобів оволодіння іноземними мовами, до яких насамперед належать підручники. Крім того, у сучасних умовах розширення та зміцнення міжнародних зв'язків іншомовна компетентність сприяє розвитку комунікативної компетентності особистості, прилученню її до нової культури, оволодінню новим соціокультурним змістом.

Зупинимось на основних положеннях, які визначають наукову новизну, теоретичне та практичне значення дослідження В.Г. Редька.

У своєму дослідженні здобувач спирається на концептуальні положення сучасної теорії шкільного підручника – підручник як носій змісту освіти та засіб навчання; підручник як модель процесу навчання у єдності його змістової та процесуальної сторін; технологічність навчальної книжки; взаємозв'язок навчальної та учінневої діяльності з орієнтацією на провідні концепції процесу навчання. Крім того, звертається увага на реалізацію у підручнику всіх компонентів змісту освіти, системності розгортання матеріалу; відповідності змісту підручників віковим особливостям дитини; врахування шляхів найповнішої реалізації освітнього, розвивального й виховного потенціалів підручника, його когнітивного та емоційного впливу на учня.

Значну увагу у монографії приділено дослідженню змісту навчання іноземних мов, упровадженого у шкільні підручники. Автор визначив їх як багатокомпонентне та поліфункціональне дидактичне утворення, розкрив особливості змісту сучасних підручників, його залежність від чинних освітніх парадигм, обґрунтував принципи добору навчального матеріалу, з'ясував особливості текстових і позатекстових компонентів змісту та проілюстрував результати дослідження прикладами із підготовлених підручників з іспанської мови для загальноосвітніх навчальних закладів.

За результатами аналізу тенденцій розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти створено концепції змісту підручників з іноземних мов для початкової, основної та старшої школи. Вони схвалені МОН України та рекомендовані для використання у шкільній практиці. Дидактичні та методичні положення змісту концепцій ґрунтуються на основних наукових ідеях та уявляються достатньо обґрунтованими.

Різноаспектно і переконливо, на нашу думку, представлено результати дослідження, що стосуються питань системи дидактичних засобів навчання іншомовного спілкування. Створені автором дидактичні моделі формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності в говорінні, аудіюванні, читанні, письмі забезпечуються достатньо обґрунтованою та розробленою системою вправ і завдань, які спрямовані на оволодіння різними механізмами іншомовного спілкування. Запропонована система вправ і завдань сприяє формуванню в учнів мовних навичок і мовленнєвих умінь, а також оволодінню загальнонавчальним досвідом.

Приваблює зроблений у роботі акцент на розвиткові особистості учня засобами навчальної книги, особливо орієнтації на формування міжкультурної компетентності, збагаченні не лише мовленнєвого, а й особистісного досвіду дитини. Це сприятиме розвиткові в учнів толерантного ставлення до інших культур, людей з іншим соціокультурним досвідом – усього того, що, на жаль, бракує у сучасному суспільстві.

Заслуговує на увагу й розгляд процесу створення підручників у контексті проектної парадигми, що є продуктивним, оскільки саме проектна діяльність дозволяє ефективно здійснювати задум бажаного продукту, розглядаючи проект при цьому як відкриту систему, що може видозмінюватися, трансформуватися від зовнішніх та внутрішніх обставин – особливостей компетентності та педагогічної майстерності вчителя, його творчого потенціалу, з одного боку, з іншого – готовності учнів до сприймання іншомовного матеріалу, їх мотивованості, когнітивних властивостей тощо. Іншими словами, згідно концепції здобувача, підручник виражає не лише проект змісту навчання, а й того, до кого він звернений – учня як суб'єкта учіннєвої діяльності та вчителя як суб'єкта діяльності навчальної. Тільки за таких умов навчальна книга стане засобом розширення й збагачення ментального, особистісного та соціокультурного досвіду усіх учасників освітнього процесу.

Не викликають заперечень погляди щодо запропонованих нових функцій сучасних підручників в умовах оновлення цілей та змісту навчання іноземних мов. Їх актуальність і дієвість доводиться видами і формами навчальної діяльності, методами і способами її виконання, підтверджується прикладами.

Досліджуючи підручник як своєрідну дидактико-методичну систему, автор визначає та характеризує його структуру. Переконаливими можна оцінити запропоновані наукові положення щодо кількісних і якісних компонентів змісту тематичних розділів і підрозділів. За результатами проведеного дослідження цих питань сформульовано чіткі рекомендації для авторів навчальної літератури.

Ефективність та суттєві переваги запропонованих технологій конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов перевірялись у навчальному процесі упродовж усього дослідження.

Процедура, методи, етапи проведення дослідно-експериментального навчання та оцінювання ефективності підручників, у зміст яких

упроваджувалися наукові положення, що досліджувалися на теоретичному етапі дослідження, описані, проаналізовані, систематизовані, узагальнені та чітко представлені у вигляді таблиць, схем, рисунків, діаграм з відповідним кількісним і якісним аналізом та інтерпретацією здобутих результатів. Вони підтверджують ефективність нових наукових підходів до побудови змісту шкільних підручників з іноземних мов. Велика експериментальна база, значна територіальна та часова апробація проміжних і кінцевих результатів дослідження підтверджують їх достовірність. Перевірка ефективності та оцінювання якості змісту підручників з іспанської мови здійснювалась на етапах пробного, дослідного навчання та експертної оцінки. Вони дають чітку інформацію про зміст і перебіг наукової роботи.

Оцінюючи в цілому дисертаційне дослідження В.Г. Редька, слід відзначити його актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення, чітко сформульований методологічний апарат, всебічний та глибокий теоретичний аналіз досліджуваної проблеми, вибір адекватних методів дослідження, ретельно сплановане емпіричне дослідження, докладний та всебічний аналіз його результатів, обґрунтованість й доказовість більшості висновків та умовиводів. Все це дозволило здобувачеві виконати поставлені у дослідженні завдання, довести в цілому його гіпотези. Основні результати дослідження апробовані на наукових конференціях і семінарах та викладені у достатній кількості публікацій. Автореферат ґрунтовано та адекватно розкриває зміст дисертації.

Однак, незважаючи на позитивну оцінку рецензованого дослідження, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання:

1. При характеристиці основних компонентів змісту підручників залежно від вікових особливостей учнів недостатньо, на наш погляд, враховано основні психологічні властивості кожного вікового періоду, на які мали б спертися автори підручників. Наприклад, потребу у спілкуванні з однолітками у підлітків або особистісному та професійному самовизначенні в юнаків, розвиток рефлексивних здатностей (зокрема, самоконтролю та

самооцінки) у молодших школярів у молодшому шкільному віці тощо. Можливо, слід було б більше уваги приділити особливостям мовленнєвого досвіду учнів різних вікових груп, сформованому на базі породження й сприймання писемних та усних повідомлень рідною мовою, сформованості загальної читацької компетентності учнів.

2. В роботі не приділено достатньої уваги структурно-смісловим особливостям навчальних текстів, хоча такі особливості, як показують результати досліджень психологів і психолінгвістів, є одним із визначальних чинників сприймання, розуміння, а отже й ефективного засвоєння навчальної інформації.

3. Нам не дуже імпонує поняття «вторинна мовна особистість», до якого звертається здобувач у контексті висвітлення питання іншомовної культурологічної компетентності. Хоча це поняття й розглядається як одна з категорій лінгводидактики та тлумачиться як таке, що дозволяє людині проникати у дух іншої мови та культури її народу, з психологічної точки зору це може призвести до глибокого внутрішнього конфлікту, зумовленого зіткненням двох протилежних мовних та культурних настановлень. З нашої точки зору, доцільніше було б послуговуватися поняттям «міжкультурна мовна компетентність», що є основою міжкультурної толерантності особистості.

4. Бажано було б ширше долучати до змісту підручників з іноземної мови оповідальні тексти (нарративи). Адже саме історії життя людей, країни суспільства, що відображені у змісті нарративів, є найбільш культурно та психологічно сприятливими для розуміння та засвоєння, посилення інтересу не лише до матеріалу, що сприймається, а й до соціокультурної інформації, яка закладена в його зміст, посилюючи тим самим міжкультурну компетентність учнів, їх толерантне ставлення до іншої культури та її носіїв.

Однак висловлені зауваження та побажання не відбиваються на загальній позитивній оцінці здійсненого дослідження та не знижують наукового і практичного внеску В.Г. Редька у розробку актуальної проблеми

теорії шкільних підручників з іноземних мов. Докторська дисертація В.Г. Редька є самостійним завершеним дослідження актуальної проблеми, вагомим внеском у теорію навчання, значно доповнюючи та розширюючи наукове розуміння концептуальних засад розроблення змісту і структури підручників з іноземних мов.

Усе викладене вище дає підстави для висновку про те, що дисертація у вигляді монографії Валерія Григоровича Редька «Теорія і практика конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов» відповідає вимогам ДАК Міністерства освіти і науки України, які висуваються до докторських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора психологічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання.

Офіційний опонент:
доктор психологічних наук, професор,
дійсний член НАПН України

Чепелева Н. В.

